VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO

Lausunto

25.5.2016 Dnro 8/61/16

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: Lakivaliokunnan asiantuntijakutsu pe 27.5.2016 klo 9.30 / HE 1/2016 vp

Asia: Valtakunnansyyttäjänviraston lausunto oikeusministeriön kahdesta vastineesta hallituksen esitykseen HE 1/2016 vp liittyen

Lakivaliokunta on pyytänyt Valtakunnansyyttäjänviraston kirjallista asiantuntijalausuntoa oikeusministeriön 24.3. ja 9.5.2016 päivättyjen vastinemuistioiden OM 28/41/2015 johdosta.

Pyydettynä lausuntona Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää seuraavaa.

Oikeusministeriö on perustuslakivaliokunnan lausunnossa esittämien huomautusten johdosta täsmentänyt esityksen perusteita. Oikeusministeriön lausunnoissa on käsitelty perustuslakivaliokunnan lausuntoa sekä professorien Sakari Melanderin ja Jussi Tapanin lausuntoja. Kokonaisuudesta muodostuu mielenkiintoinen kuva esitykseen liittyvistä kriminaalipoliittisista perusteista.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan esitys on tarpeen muun muassa siksi, että sakkojen korottaminen laajentaa niiden käyttöalaa. Sakkojen rahamäärien korottaminen on osa seuraamusjärjestelmän pitkän aikavälin kehittämistä, jossa sakon käyttöalaa pyritään vähitellen pienin askelin laajentamaan. Sakon tosiasiallinen ankaroituminen mahdollistaa sen, että ankarimpien sakkorangaistusten käyttöalaan voi siirtyä rikoksia, joista tähän asti on rangaistu ehdollisella vankeudella.

Tältä osin totean, että korkein oikeus on antanut viime vuosina useita rangaistuksen määräämistä ohjaavia ennakkoratkaisuja. Korkeimman oikeuden petosrikosta koskevassa ratkaisussa KKO 2015:52 on perustelukappaleessa 18 todettu, että rangaistuksen määrääminen perustuu asianomaista rikosta koskevassa säännöksessä säädettyyn rangaistusasteikkoon. Sen pohjalta tapahtuvassa mittaamisharkinnassa ovat keskeisessä asemassa rangaistuksen mittaamista ohjaavat Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut. Jos sellaisia ei ole kyseisen rikoksen osalta, huomioon voidaan ottaa samaa rikosta koskevat muut Korkeimman oikeuden ratkaisut, joissa on Korkeimmassa oikeudessa ollut kysymys myös rangaistuksen mittaamisesta. Verraten usein toistuvissa rikoksissa, jollainen myös petos on, rangaistuskäytännön yhtenäisyyden arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota myös rangaistuskäytäntöä kuvaaviin tilastollisiin ja muihin selvityksiin, mikäli niistä ilmenevää rangaistustasoa voidaan pitää lain mukaisten rangaistuksen mittaamispe-

Käyntiosoite Albertinkatu 25 A 00180 Helsinki
Postiosoite PL 333 00181 Helsinki
Puhelin 029 562 0800
Telekopio 029 562 0888
Sähköpostiosoite vksv@oikeus.fi

rusteiden kannalta oikeudenmukaisena (KKO 2011:102 kohta 19, KKO 2014:5 kohta 6 ja KKO 2014:91 kohta 9).

Sanotussa petosta koskevassa ennakkoratkaisussa KKO 2015:52 korkein oikeus on ensin perustellut sitä, ettei sakkorangaistusta voida pitää riittävänä seuraamuksena. Sen jälkeen korkein oikeus on esittänyt perustelut sille, että 3 kuukauden vankeusrangaistus on oikeudenmukainen seuraamus. Lopuksi korkein oikeus on päättänyt, että rangaistus tuomitaan ehdollisena.

Mielestäni korkeimman oikeuden rangaistuksen määräämistä koskevat ennakkoratkaisut tukevat sitä näkemystä, että päiväsakon rahamäärää koskevat säännökset ja niiden esityöt eivät ole selkeä tapa perustella rangaistuksen määräämiseen liittyvää lajinvalintaa sakkorangaistuksen ja ehdollisen rangaistuksen välillä.

Sakkorangaistuksen ankaruutta arvioidaan päiväsakkojen lukumäärän perusteella. Hallituksen esityksessä HE s 22 ja ensimmäisessä vastinemuistiossa s 23-24 on todettu, että tarkoituksena ei ole, että eri rikoksista määrättävien päiväsakkojen lukumäärät merkittävästi muuttuisivat. Rangaistuslajin valinta lainsoveltamistilanteessa olisi erikoinen, jos tuomioistuin laskisi ensin mahdollisesti tuomittavan sakkorangaistuksen kokonaismäärän ja sitten harkitsisi mahdollisesti tuomittavan vankeusrangaistuksen ehdollisuutta ja vasta sen jälkeen tekisi rangaistuslajinvalinnan sakkorangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan esitys on tarpeen myös siksi, että rikollisuuden kustannusten jakautumista tarkistetaan nykyisessä poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa.

Totean, että perustelu on poliittinen. Ehdotus lähtee siitä, että kun koko yhteiskunnan kyky vastata rikollisuuden kustannuksista on heikentynyt, on pidettävä oikeudenmukaisena, että rikoksista tuomitut vastaavat kustannuksista nykyistä suuremmalta osin itse. Totean, että kun yhteiskunnan yleinen taloudellinen tila on heikko, myös monien kansalaisten taloudellinen tilanne on heikko ja heidän kykynsä vastata rikollisuuden kustannuksista on heikentynyt. Suurin osa sakoista tuomitaan liikennerikoksista. Esityksen mukaan siten liikennerikoksista kiinni jäävät osallistuisivat jatkossa entistä suuremmalla osuudella rikollisuudesta aiheutuvien moninaisten kustannusten maksamiseen. Kysymyksessä on tältä osin arvovalinta.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan esitys on tarpeen myös siksi, että sillä tavoitellaan liikenneturvallisuuden parantamista.

Pidän tätä tavoitetta hyväksyttävänä. Rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaan

rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Suuri osa sakkorangaistuksista tuomitaan liikennerikoksista. Ylinopeus saattaa johtua vähäisestä huomaamattomuudesta. Rangaistukset ylinopeuksista tuomitaan melko kaavamaisesti. Ehdotetuista päiväsakon rahamääristä johtuen ylinopeusrangaistuksista voi muodostua suhteellisuusperiaate huomioon ottaen kohtuuttoman ankaria muihin rangaistuksiin nähden, kun rikesakko ei ole mahdollinen. Rangaistusten tulisi vastata rikosten moitittavuutta.

Yhteisösakon osalta oikeusministeriö on ehdottanut harkittavaksi, että lakivaliokunta tarvittaessa toistaa hallituksen esityksestä ilmenevän oikeusohjeen, jonka mukaan yhteisösakko mitataan suhteessa käytössä olevaan asteikkoon. Pidän tätä tarpeellisena, jotta yhteisösakon suuruutta mitattaessa tiedetään, mikä painoarvo laiminlyönnillä ja oikeushenkilön taloudellisella asemalla on tarkoitettu olevan uudistuksen jälkeen. Oikeusministeriön toisessa vastinemuistiossa on sivulla 7 todettu, että yhteisösakon korottamista puoltavat myös moitittavuuteen liittyvät seikat.

Valtionsyyttäjä Jorma Äijälä

Käyntiosoite Albertinkatu 25 A 00180 Helsinki
Postiosoite PL 333 00181 Helsinki
Puhelin 029 562 0800
Telekopio 029 562 0888
Sähköpostiosoite vksv@oikeus.fi